

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Укладачі:

Віра Курок, Наталія Ткаченко, Людмила Бірюк

Наскрізна програма практичної підготовки
здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
освітньо-наукової програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта

Глухів – 2024

*Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка
(протокол № 7 від 31 січня 2024 року)*

Рецензенти:

Красовська Ольга – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії та методик початкової освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Демянчука»;

Луценко Григорій – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Укладачі:

Курок Віра – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Ткаченко Наталія – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Бірюк Людмила – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наскрізна програма практичної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освітньо-наукової програми «Початкова освіта» спеціальності 013 Початкова освіта / укладачі: Курок Віра, Ткаченко Наталія, Бірюк Людмила. Глухів. 2024. 56 с.

У посібнику репрезентовано наскрізну програму практичної підготовки здобувачів вищої освіти ОС «Доктор філософії» за ОНП «Початкова освіта» спеціальності 013 Початкова освіта, висвітлено зміст та організаційно-методичні засади практик «Педагогічна практика у ЗВО» та «Науково-педагогічна практика», надано зразки звітної документації.

Посібник призначено для здобувачів освіти третього освітньо-наукового рівня освітньо-наукової програми «Початкова освіта» спеціальності 013 Початкова освіта, а також науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

УДК 378 : 377] (07)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ВИДИ ПРАКТИК ТА ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	5
2. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК.....	9
2.1. «Педагогічна практика у ЗВО».....	9
Мета практики.....	9
Завдання практики.....	9
Вимоги до рівня підготовленості здобувачів вищої освіти.....	10
Компетентності та програмні результати навчання.....	10
Зміст практики.....	14
Організаційні основи практики.....	15
Керівництво практикою.....	16
Підсумки практики.....	17
2.2. «Науково-педагогічна практика».....	18
Мета практики.....	18
Завдання практики.....	19
Вимоги до рівня підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня.....	20
Компетентності та програмні результати навчання.....	21
База практики.....	24
Зміст практики.....	24
Організаційні основи практики.....	26
Керівництво практикою.....	27
Підсумки практики.....	28
3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	29
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	32
ДОДАТКИ.....	35

ПЕРЕДМОВА

Наскрізна програма практичної підготовки здобувачів вищої освіти – це основний нормативний та навчально-методичний документ, що визначає концептуальні засади практичної підготовки фахівця відповідно до освітньо-наукової програми та навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти та регламентує послідовність, тривалість різних видів практик, визначає мету, завдання та місце кожного виду практик у структурно-логічній схемі підготовки фахівця, визначає перелік компетентностей (інтегральних, загальних, фахових), що формуються наскрізною системою практик у професійній підготовці майбутніх фахівців.

На основі наскрізної програми розробляються робочі програми всіх видів практик, в яких відображається конкретний зміст кожної з них, послідовність та організаційно-методичні форми її проведення, розподіл часу на різні види роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю, зазначаються компетентності, програмні результати, критерії та механізми оцінювання практикантів, перелік звітної документації, вимоги до захисту результатів практики, які практично формуються та закріплюються певним видом практики.

Робочі програми практик розробляються кафедрою, погоджуються з базами практик, обговорюються зі стейкхолдерами, за необхідності, з кафедрами, що беруть участь у реалізації практичної підготовки здобувачів освіти на різних етапах, із подальшим обговоренням та затвердженням на засіданні кафедри, вченій раді ННІ Педагогіки і психології. Після схвалення вченою радою ННІ робочу програму практики затверджує перший проректор університету. Затвердження / Perezatverdzhennya robochoї програми практики здійснюється до початку навчального семестру, у якому вона відбувається.

Наскрізна програма практичної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освітньо-наукової програми «Початкова освіта» спеціальності 013 Початкова освіта розроблена з урахуванням Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502); Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі (поза аспірантурою) та докторантурі

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка; Положення про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, а також відповідно до ОНП «Початкова освіта» та навчального плану спеціальності 013 Початкова освіта ОС «Доктор філософії».

Мета та завдання наскрізної програми практичної підготовки полягає в узагальненні та структуруванні всіх етапів практичної підготовки майбутніх докторів філософії, які навчаються за ОНП «Початкова освіта» та навчального плану спеціальності 013 Початкова освіта.

Структуру наскрізної програми практичної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освітньо-наукової програми «Початкова освіта» спеціальності 013 Початкова освіта складають програми 2 етапів практичної підготовки, зокрема: педагогічної практики в закладах вищої освіти та науково-педагогічної практики.

1. ВИДИ ПРАКТИК ТА ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Забезпечення високоякісної професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах можливе за умови синтезу теоретичного та практичного складників, що є підґрунтям становлення особистості фахівця – майбутнього викладача закладу вищої, фахової передвищої та загальної середньої освіти. Особлива роль у цьому контексті належить практичній підготовці.

Завданням практичної підготовки майбутніх докторів філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта є ознайомлення здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутнього фаху, набуття первинних професійних умінь і навичок, формування в них загальних та фахових компетентностей.

Освітньо-науковою програмою «Початкова освіта» підготовки докторів філософії за спеціальністю 013 Початкова освіта передбачено проходження здобувачами освіти двох видів практичної підготовки: педагогічна практика у ЗВО та науково-педагогічна практика.

Таблиця 1

Види практик
для здобувачів освіти ОС «Доктор філософії»,
які навчаються за ОНП «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта

№	Назва практики	Термін проходження	Загальний обсяг	Тривалість практики		Відповідальні
				денна	заочна	
1.	Педагогічна практика у ЗВО	III семестр	4 кредити (120 год)	4 тижні	2 тижні	Загальне керівництво – завідувач випускової кафедри; безпосереднє керівництво – науковий керівник аспіранта
2.	Науково-педагогічна практика	IV семестр	5 кредитів (150 год)	5 тижнів	2,5 тижні	

«Педагогічна практика у ЗВО» є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми «Початкова освіта» для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта і має на меті ознайомлення здобувачів освіти з особливостями роботи викладача вишу, закріплення та поглиблення теоретичних знань, набутих в освітньому процесі, шляхом залучення до самостійної творчої педагогічної діяльності, формування у них системи педагогічних умінь та навичок здійснення продуктивної професійної діяльності в освітньому середовищі ЗВО.

Педагогічна практика у ЗВО спрямована на оволодіння здобувачами освіти сучасними методами, формами та засобами навчання у вищій школі; формування умінь проектувати навчально-методичні комплекси дисциплін відповідно до профілю підготовки; виховання потреби систематично оновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності; сприяння формуванню професійно значущих якостей науково-педагогічних працівників, набуття ними універсальних навичок дослідника.

У системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня педагогічна практика у ЗВО виконує такі **функції**:

– *адаптаційну* (проявляється в тому, що аспірант пристосовується до режиму роботи викладача, починає орієнтуватися в системі відносин,

цінностей, традицій закладу; усвідомлює всі тонкощі організації освітнього процесу);

– *дидактичну* (передбачає перевірку теоретичних знань на практиці; формування основних педагогічних умінь і навичок, розвиток педагогічної свідомості, що в площині ідеальних уявлень переходять у систему реальних установок та поглядів здобувача);

– *розвивальну* (полягає в тому, що під час практики розвиваються педагогічні здібності аспірантів, формуються компенсаторні вміння; відбувається розвиток в особистісному, професійному, науково-дослідницькому аспектах);

– *діагностично-прогностичну* (під час практики аспірант може оцінити свій емоційний стан у процесі комунікативної взаємодії зі здобувачами освіти, колегами, викладачами; реальні умови педагогічної діяльності сприяють формуванню професійних якостей майбутнього фахівця);

– *рефлексивну* (практика передбачає запуск рефлексивних процесів, будь-яке ускладнення, зупинка діяльності сприяє аналізу й пошуку шляху подолання труднощів як можливість продовження дії в розвиненій, удосконаленій формі; формуються три вихідні складові структури рефлексії: дослідницька (відповідає за реконструкцію ситуації), критична (виявляє причину ускладнення), нормована (генерує рішення, створює новий спосіб діяльності).

Об'єктом педагогічної практики у ЗВО є науково-дослідницька та викладацька діяльність у закладі вищої освіти в межах підготовки фахівців за спеціальностями, що відповідають напряму підготовки аспіранта і пов'язані з тематикою його дисертації.

Предметом педагогічної практики у ЗВО є закономірності, технології, методи, прийоми та засоби організації освітнього процесу в межах окремої обов'язкової освітньої компоненти (фахової дисципліни) навчального плану з циклу загальної, професійної підготовки або вибіркової освітньої компоненти з циклу професійної підготовки фахівців за спеціальностями, що відповідають напряму підготовки аспіранта, а також позанавчальна та науково-дослідницька робота.

«Науково-педагогічна практика» також є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта і має на меті закріплення та поглиблення теоретичних знань, набутих в освітньому процесі шляхом залучення здобувачів освіти до самостійної творчої педагогічної діяльності,

формування у них системи педагогічних умінь та навичок здійснення продуктивної професійної діяльності в освітньому середовищі закладу фахової передвищої освіти; оволодіння сучасними методами, формами та засобами навчання; проектування навчально-методичних комплексів дисциплін відповідно до профілю підготовки; виховання потреби систематично оновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності; сприяння формуванню професійно значущих якостей майбутніх фахівців; набуття досвіду самостійної науково-дослідної роботи з актуальної наукової проблеми в закладі першого рівня загальної середньої освіти; набуття навичок креативного підходу до розв'язання науково-педагогічних та дослідницьких завдань; розвитку комунікативних здібностей, а також педагогічного мислення.

Ця практика є одним із найбільш складних і багатоаспектних видів навчальної роботи аспірантів, оскільки їх діяльність у період практики є аналогом професійної діяльності викладача, реальною основою для інтеграції спеціальних, соціальних і психолого-педагогічних знань. Вона покликана здійснити стимулювання внутрішнього потенціалу особистості й забезпечити основу для формування власного стилю педагогічної діяльності майбутнього фахівця.

Об'єктом науково-педагогічної практики аспірантів є педагогічна діяльність у закладі фахової передвищої та науково-дослідницька діяльність, що відповідає напряму підготовки аспіранта і пов'язана з тематикою його дисертації.

Предметом науково-педагогічної практики є закономірності, технології, методи, прийоми та засоби педагогічної діяльності в межах професійно орієнтованих дисциплін навчального плану підготовки фахівців за спеціальностями, що відповідають напряму підготовки аспіранта і пов'язані з тематикою його дисертації, а також позанавчальна та науково-дослідницька робота.

Конкретний зміст і завдання кожної з практик, організаційно-методичні засади та засоби і форми підсумкового контролю конкретизуються в програмах практичної підготовки.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

2.1. «Педагогічна практика у ЗВО»

Педагогічна практика у ЗВО є важливим складником підготовки науково-педагогічних кадрів на третьому освітньо-науковому рівні, що передбачає формування в аспірантів професійних умінь і навичок у процесі ознайомлення з навчальною, методичною, науковою та організаційною діяльністю викладача ЗВО, набуття досвіду професійної діяльності.

Мета практики

Метою педагогічної практики у ЗВО є набуття здобувачами освіти професійних навичок та вмінь здійснення самостійної науково-педагогічної діяльності в конкретних умовах закладу вищої освіти.

Завдання практики

У ході педагогічної практики вирішуються такі **завдання**:

1. Систематизація, розширення і закріплення професійних знань, формування здатності систематично оновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності.
2. Розвиток професійних умінь педагогічної діяльності викладача, формування педагогічно важливих якостей, індивідуального стилю педагогічної діяльності, здатності до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, побудови кар'єри, командної взаємодії.
3. Формування вмінь планувати та організовувати навчально-методичну роботу викладача (у межах окремого заняття, теми, курсу); використовувати різноманітні педагогічні методи і прийоми; здібності до методичної рефлексії.
4. Оволодіння практичними навичками науково-методичного забезпечення освітнього процесу в закладі вищої освіти.
5. Стимулювання інтересу до педагогічної професійної діяльності.
6. Формування здатності до пошуку і впровадження прогресивних ідей, практик у професійній та науковій діяльності.
7. Формування здатності самостійно проводити наукові дослідження, ухвалювати рішення, формулювати власні авторські висновки, пропозиції та рекомендації, упроваджувати результати в освітній процес
8. Формування здатності виконувати належні, оригінальні й придатні для опублікування дослідження в галузі теорії і методики вищої освіти та апробувати їх під час наукових заходів різного рівня.

Вимоги до рівня підготовленості здобувачів вищої освіти

Для успішного проходження педагогічної практики у ЗВО аспіранту необхідно володіти:

- знаннями, уміннями і навичками, отриманими у процесі оволодіння освітніми компонентами універсальної складової ОНП «Початкова освіта» зі спеціальності 013 Початкова освіта;
- знаннями форм організації освітнього процесу в ЗВО;
- методикою підготовки й проведення різноманітних видів навчальних занять відповідно до профілю підготовки;
- способами структурування і викладення навчального матеріалу, засобами активізації навчальної діяльності;
- навичками структурування наукового знання і педагогічно грамотного конструювання його в навчальний матеріал;
- основами педагогічного проектування навчально-методичних комплексів дисциплін відповідно до профілю підготовки;
- навичками систематизації навчальних і виховних завдань;
- уміннями обґрунтування вибору інноваційних освітніх технологій та їх апробації в освітньому процесі;
- навичками діагностування, контролю й оцінки ефективності навчальної діяльності здобувачів освіти;
- методикою аналізу навчальних занять;
- знаннями сучасних науково-дослідницьких і освітніх технологій;
- навичками професійно-особистісної самоосвіти й самовдосконалення.

Компетентності та програмні результати навчання

За час проходження практики аспіранти мають набути таких **компетентностей та результатів навчання:**

Інтегральна компетентність (ІК):

здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та / або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері початкової освіти, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне й практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність спілкуватися українською мовою як державною усно й письмово; конструктивно й неупереджено аналізувати філологічні проблеми на засадах академічної доброчесності та етики наукової співпраці,

демонструвати культуру наукового мовлення під час проведення, презентації та обговорення результатів наукового дослідження.

ЗК 4. Здатність працювати у міжнародному контексті, володіння іноземною мовою (англійською) в обсязі, достатньому для представлення й обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формах, повного розуміння іншомовних наукових текстів відповідно до спеціальності

ЗК 6. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення, на високому рівні презентувати дослідницьку роботу науковій спільноті.

ЗК 7. Здатність до проведення самостійних досліджень на сучасному рівні, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу (лідерство) та підприємливість, ефективно діяти в команді.

Спеціальні компетентності (ФК):

СК 1. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях освітньої галузі та суміжних галузей, бути визнаними на національному та міжнародному рівнях.

СК 2. Здатність застосовувати сучасні методи та інструменти досліджень, цифрові засоби, інструменти, ресурси й технології для провадження досліджень і створення інновацій у сфері початкової освіти, а також в освітній діяльності.

СК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері початкової та вищої освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК 5. Здатність до навчання впродовж життя, безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

СК 6. Здатність здійснювати та організовувати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти на засадах компетентнісного підходу.

СК 7. Здатність поціновувати й пропагувати високу культуру професійної комунікації, вільно послуговуватися нормами наукового мовлення, розвивати й удосконалювати чуття мови в собі та інших учасників наукового, освітнього дискурсів, усвідомлювати їх цінність, ефективність і

важливість, стежити за новітніми публікаціями та нормативними виданнями в початковій і вищій освіті

СК 8. Здатність до застосування комплексного підходу у виявленні, формулюванні та розв'язанні завдань і проблем початкової та вищої освіти; планувати та управляти часом підготовки дисертаційного дослідження, впроваджувати здобуті результати у вітчизняну систему освіти.

СК 9. Здатність розробляти програми науково-педагогічних досліджень згідно з методологічними підходами; визначати науково-педагогічну проблему, формулювати гіпотезу, мету й завдання наукового пошуку, визначати структуру наукової роботи та рубрикацію її змістового наповнення.

СК 10. Здатність організувати освітній процес на першому рівні (початкова освіта) повної загальної середньої освіти та ЗВО на засадах компетентісно орієнтованого підходу.

СК 11. Здатність модифікувати, адаптувати, проєктувати методи та розробляти методичку науково-дослідницької діяльності у початковій та вищій освіті з використанням сучасних комп'ютерних технологій

СК 12. Здатність застосовувати знання основ психолого-педагогічної діяльності, традиційні та інноваційні форми, методи навчання й викладання, педагогічні технології в освітній діяльності.

СК 13. Здатність до професійного розвитку, самоорганізації, самовдосконалення, проєктування кар'єри.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Розв'язувати комплексні проблеми професійної діяльності, науки та/або інновацій у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей, створювати передові концептуальні та методологічні знання, реалізовувати інновації відповідно до вимог Концепції НУШ та компетентісного підходу.

ПРН 2. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми початкової освіти державною й іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН 4. Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері початкової освіти та у викладацькій практиці з дотриманням норм професійної та академічної етики.

ПРН 5. Аналізувати стан і прогнозувати розвиток початкової освіти в Україні та поза її межами, пропонувати ефективні рішення щодо вирішення проблем початкової освіти, оцінювати результати впровадження інновацій.

ПРН 7. Застосовувати сучасні методи й інструменти наукових досліджень та інноваційної діяльності для отримання нових знань та/або розв'язання комплексних проблем у сфері початкової освіти й у дотичних міждисциплінарних напрямках, для саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

ПРН 9. Розробляти й досліджувати концептуальні моделі освітніх процесів і систем, їх наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, організовувати освітній процес у закладах фахової передвищої та вищої освіти.

ПРН 11. Спілкуватися академічною українською та іноземною мовами усно й письмово, продукувати наукові тексти різних жанрів, вільно взаємодіяти в науковому і професійному середовищах, науково комунікувати з фахової тематики з фахівцями різних сфер професійної діяльності.

ПРН 12. Організовувати теоретичне та експериментальне дослідження в галузі вищої та початкової освіти, визначати завдання дослідницького пошуку та ефективно планувати час для отримання необхідних результатів; проєктувати, конструювати, організовувати й аналізувати власну дослідницько-пошукову діяльність і формулювати власні авторські висновки, пропозиції та рекомендації.

ПРН 13. Проєктувати зміст навчання, розроблення та використовувати дидактичні засоби методичного супроводу навчального заняття у вищій та початковій школі, здійснювати діагностику якості освіти.

ПРН 15. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах вищої та початкової освіти, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних професійних контекстах; інтегрувати та використовувати предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти та трансформувати їх на міжпредметній основі.

ПРН 16. Здійснювати пошук і впроваджувати прогресивні ідеї, практики в професійній і науковій діяльності; дотримуватися принципів академічної доброчесності; проявляти авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності.

ПРН 17. Дбати про власну комунікативну культуру, усвідомлювати необхідність її збагачення та постійного вдосконалення, прагнути до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, побудови кар'єри, командної взаємодії.

Бази практики

Місцями проходження практики можуть слугувати:

- Глухівський НПУ ім. О. Довженка (кафедра, яка забезпечує викладання дисциплін, що відповідають профілю підготовки аспіранта та є близькими за напрямом його дослідження);
- місце роботи аспіранта, якщо посада, яку він обіймає, відноситься до категорії професорсько-викладацького складу, або за умови наявності Договору між Університетом та роботодавцем аспіранта про проходження педагогічної практики;
- інший заклад вищої освіти, який є партнером Університету з освітньо-наукової діяльності, або за умови наявності Договору між Університетом та закладом (установою) про проходження педагогічної практики аспірантами чи Договору про участь у програмах мобільності.

Зміст практики

ОК «Педагогічна практика у ЗВО» передбачено види діяльності, які представлені такими змістовими модулями:

Змістовий модуль 1. Навчальна робота:

- проведення різних видів навчальних занять з дисциплін відповідно до напрямку дисертаційного дослідження аспіранта, з яких:
  - ✓ для денної форми: 3 – лекційні; 3 – практичні або лабораторні;
  - ✓ для заочної форми: 2 – лекційні; 2 – практичні або лабораторні.

Змістовий модуль 2. Методична робота:

- відвідування занять наукового керівника чи викладача кафедри та розгорнутий аналіз 1 лекційного та 1 практичного / лабораторного заняття;
- розроблення методичного супроводу для проведення навчальних занять з дисципліни за вибором аспіранта відповідно до напрямку дослідження (презентації, схеми, ментальні карти, роздаткові матеріали тощо);
- розроблення комплекту тестових завдань для оцінювання якості засвоєного навчального матеріалу з теми за вибором аспіранта в межах дисципліни, що викладається;
- розроблення проекту індивідуального плану викладача за всіма передбаченими розділами на період практики.

Змістовий модуль 3. Науково-дослідна робота:

- розроблення інструментарію та проведення констатувальних досліджень відповідно до теми дисертації аспіранта з подальшим їх обробленням (конкретний обсяг завдання та його зміст визначається

науковим керівником);

- підготовка наукової статті відповідно до теми наукового дослідження;
- оприлюднення наукових результатів на науковій конференції (виступ з доповіддю).

Змістовий модуль 4. Організаційна робота:

- проведення тренінгових занять будь-якого виду (для денної форми – 2, для заочної – 1) за вибором аспіранта відповідно до напрямку дослідження;
- участь у засіданнях кафедри, методичних семінарах тощо.

Терміни проходження практики та її зміст зазначаються в індивідуальному навчальному плані аспіранта та затверджуються науковим керівником.

Організаційні основи практики

Перший етап педагогічної практики у ЗВО охоплює такі завдання:

- 1) участь у настановній конференції з організації практики. Співбесіда з науковим керівником щодо уточнення завдань і змісту практики;
- 2) ознайомлення з порядком реалізації основних положень, вимог і документів, що регламентують діяльність Університету; кафедри; професорсько-викладацького складу; ознайомлення з порядком організації планування, ведення та забезпечення освітнього процесу в Університеті;
- 3) ознайомлення з основами організації навчально-методичної роботи;
- 4) аналіз навчальних планів спеціальності, що відповідає напрямку дослідження аспіранта, з метою вибору дисциплін, з яких планується проведення навчальних занять, а також робочих програм цих дисциплін; складання сітки проведення занять;
- 5) відвідування занять наукового керівника чи провідного викладача кафедри з метою вивчення педагогічного досвіду, їх розгорнутий аналіз.

Другий (основний) етап практики передбачає:

- 1) підготовку планів-конспектів навчальних занять із використанням інноваційних педагогічних технологій та їх методичного забезпечення;
- 2) проведення навчальних занять згідно з установленим розкладом та відповідно до форми здобуття освіти, що діє в закладі на період практики із дотриманням основних вимог;
- 3) розроблення власного тестового матеріалу для перевірки якості засвоєного навчального матеріалу з теми за вибором аспіранта в межах дисципліни, що викладається;

4) відвідування занять інших аспірантів-практикантів, у тому числі за допомогою засобів дистанційних технологій; обговорення відвіданих занять, виявлення переваг та недоліків;

5) розроблення інструментарію (анкети, інтерв'ю, опитування, програми спостережень та ін.) для проведення констатувальних досліджень. Конкретний обсяг завдання та його зміст визначається науковим керівником;

6) підготовку доповіді для участі в науковому заході (конференції, семінарі, вебінарі тощо) за темою дослідження. Публікація наукових матеріалів із дотриманням умов академічної доброчесності;

7) підготовку наукової статті за темою дослідження з подальшою публікацією у фаховому виданні;

8) розроблення проєкту індивідуального плану викладача на період практики;

9) проведення тренінгових занять.

Третій (підсумковий) етап практики пов'язаний із:

1) самооцінкою виконаної роботи (визначення аспірантом, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і вмінь (уміння відбору й структурування й візуалізації навчального матеріалу, вміння активізувати здобувачів освіти, організувати їх самостійну діяльність, варіювати методи та технології в процесі викладання дисциплін тощо), а які зумовлені його особистісними якостями (способи взаємодії, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо)). Аналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики шляхом складання звіту про проходження практики;

2) підготовка звітної документації про проходження практики;

3) захист результатів практики у встановленому порядку. Представлення звітних матеріалів про проходження практики.

Керівництво практикою

Загальне керівництво практикою покладається на завідувача випускової кафедри.

Безпосереднє керівництво практикою аспіранта, науково-методичне консультування та поточний контроль за виконанням програми практики здійснюється його науковим керівником, який:

– забезпечує планування, чітку організацію та облік результатів практики;

– затверджує загальний план-графік практики, його місце в системі індивідуального планування аспіранта;

- надає методичну допомогу в плануванні та організації навчальної взаємодії;
- контролює роботу аспіранта під час проходження практики, уживає заходи щодо ліквідації недоліків в її організації;
- готує відгук про роботу аспіранта під час проходження практики.

Підсумки практики

Вимоги до звітної документації

За підсумками проходження практики аспірант у триденний термін після її завершення подає:

науковому керівнику:

- 1) проєкт індивідуального плану викладача за всіма передбаченими розділами на період проходження практики;
- 2) плани-конспекти – 6 (4 – для заочної форми) занять з дисципліни за вибором аспіранта з розробленим методичним супроводом, з яких:
  - 3 лекційні (2 – для заочної форми) (додаток А);
  - 3 практичні / семінарські або лабораторні (2 – для заочної форми) (додатки Б, В);
- 3) комплект тестових завдань для перевірки засвоєного навчального матеріалу з теми за вибором аспіранта в межах дисципліни, що викладається;
- 4) плани-конспекти – 2 (1 – для заочної форми) тренінгових занять з розробленим методичним супроводом (додаток В);
- 5) заповнену таблицю (за умови дистанційної форми навчання в закладі проходження практики):

п/п	Навчальна дисципліна (інший вид роботи)	Дистанційна технологія, якою послуговувався	Лінки, коди Classroom тощо

- 6) аналіз 1 лекційного (додаток Е) та 1 практичного (додаток Ж) занять;
- 7) матеріали констатувальних досліджень;
- 8) тези доповіді для участі в науково-практичній конференції;
- 9) матеріали статті з проблеми дисертації;

завідувачу аспірантури та докторантури:

- загальний звіт про проходження практики (результати проходження практики за всіма передбаченими модулями, сітка занять (дати проведення, академічна група, тема, види занять) з елементами самоаналізу проведеної

роботи, підписаний завідувачем кафедри за місцем проходження практики та гарантом ОНП) (додаток 3);

- відгук наукового керівника про проходження практики аспірантом;
- витяг з протоколу засідання кафедри, до якої аспірант був направлений для проходження практики, про затвердження звіту.

Підбиття підсумків проходження практики аспірантами здійснюється на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів, що передбачає захист результатів практики у вигляді мультимедійної презентації та доповіді аспіранта, відповіді на запитання.

До захисту допускаються здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, які в повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених п. 3.1.

Аспіранти, які не виконали індивідуальний план проходження практики, до її захисту не допускаються.

Аспіранти, які не виконали програму практики з поважних причин, що має бути підтверджено документально, направляються на практику повторно у вільний від навчання час.

Аспіранти, які не пройшли практику або не виконали програму практики без поважних причин і отримали негативну характеристику, незадовільну оцінку під час захисту звіту, повинні ліквідувати заборгованість з проходження практики в терміни, встановлені кафедрою, за якою вони закріплені.

2.2. Науково-педагогічна практика

Науково-педагогічна практика є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта, що передбачає формування в аспірантів професійних умінь і навичок у процесі ознайомлення з навчальною, методичною та організаційною діяльністю викладача закладу фахової передвищої освіти, та набуття досвіду професійної діяльності.

Діяльність аспірантів під час науково-педагогічної практики є аналогом професійної діяльності, оскільки організовується в реальних умовах роботи в підрозділах закладів фахової передвищої освіти.

Мета практики

Метою науково-педагогічної практики є поглиблення, апробація та

закріплення теоретичних знань і практичних умінь, навичок, формування у здобувачів освіти системи здатностей здійснювати професійну діяльність в освітньому середовищі закладу фахової передвищої освіти на продуктивному рівні; набуття досвіду самостійної науково-дослідної роботи та педагогічної діяльності в контексті теми наукової проблеми; опанування загальними та фаховими компетентностями й соціальними навичками, що дозволяють ефективно реалізовувати педагогічну діяльність в закладах фахової передвищої освіти педагогічного профілю; виконання завдань констатувального етапу педагогічного експерименту в закладах першого рівня загальної середньої освіти в межах науково-педагогічного дослідження за темою дисертації.

Завдання практики

Основними завданнями педагогічної практики є:

закріплення, розширення та поглиблення теоретичних знань із психолого-педагогічних, фахових дисциплін у науково-дослідницькій діяльності;

оволодіння практичними навичками навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти;

набуття досвіду самостійної організації освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти (проведення різних видів навчальних занять (лекційних, практичних, консультацій тощо) з використанням інноваційних освітніх технологій;

набуття досвіду науково-дослідницької діяльності, оволодіння сучасними методами та технологіями роботи з науковою інформацією та емпіричними даними (аналіз, синтез, узагальнення);

формування вмінь створювати і підтримувати оптимальне освітнє середовище, що сприятиме досягненню навчальних цілей;

формування потреби в самоосвіті, професійному зростанні, саморозвитку, самореалізації та науково-дослідницькій активності;

засвоєння сучасних методів проведення науково-педагогічних досліджень, оброблення й аналізу їх результатів;

адаптування міждисциплінарних знань і вмінь в організації та проведенні експериментального дослідження;

застосування сучасних діагностичних інструментів і засобів у науково-педагогічних дослідженнях;

опанування засобів презентації (і візуалізації) результатів педагогічного експерименту;

формування здатності впровадження сучасних цифрових технологій у

педагогічному експериментуванні;

опублікування наукових результатів у збірниках матеріалів конференцій, у фахових виданнях;

участь у науковій конференції, семінарі: підготовка та виступ з доповіддю;

розвиток дослідницької культури, формування академічної доброчесності під час провадження освітнього процесу, дослідницької діяльності.

Вимоги до рівня підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня

Для успішного проходження науково-педагогічної практики аспіранту необхідно володіти:

- знаннями, вміннями і навичками, отриманими при вивченні освітніх компонентів універсальної складової ОНП з наукової спеціальності;
- знаннями форм організації освітнього процесу в закладі фахової передвищої та першого рівня загальної середньої освіти;
- методикою підготовки й проведення різноманітних видів навчальних занять;
- методикою аналізу навчальних занять;
- знанням сучасних науково-дослідницьких і освітніх технологій;
- навичками професійно-особистісної самоосвіти й самовдосконалення;
- способами структурування і пред'явлення навчального матеріалу, засобами активізації навчальної діяльності;
- основами педагогічного проєктування навчально-методичних комплексів дисциплін відповідно до профілю підготовки;
- навичками структурування наукового знання і педагогічно грамотного конструювання його в навчальний матеріал;
- навичками систематизації навчальних і виховних завдань;
- уміннями обґрунтування вибору інноваційних освітніх технологій та їх апробації в освітньому процесі;
- навичками діагностики, контролю й оцінки ефективності навчальної діяльності здобувачів освіти; уміннями проводити різні види навчальних занять, керувати науково-дослідницькою роботою здобувачів освіти відповідно до профілю підготовки.

Компетентності та програмні результати навчання

За час проходження практики аспіранти мають набути таких компетентностей:

Інтегральна:

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері початкової освіти, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК 3. Здатність спілкуватися українською мовою як державною усно й письмово; конструктивно й неупереджено аналізувати філологічні проблеми на засадах академічної доброчесності та етики наукової співпраці, демонструвати культуру наукового мовлення під час проведення, презентації та обговорення результатів наукового дослідження.

ЗК 5. Здатність використовувати цифрові технології в професійній і науковій діяльності.

ЗК 6. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення, на високому рівні презентувати дослідницьку роботу науковій спільноті.

ЗК 7. Здатність до проведення самостійних досліджень на сучасному рівні, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу (лідерство) та підприємливість, ефективно діяти в команді.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях освітньої галузі та суміжних галузей, бути визнаними на національному та міжнародному рівнях.

СК 2. Здатність застосовувати сучасні методи та інструменти досліджень, цифрові засоби, інструменти, ресурси й технології для

провадження досліджень і створення інновацій у сфері початкової освіти, а також в освітній діяльності.

СК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері початкової та вищої освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК 5. Здатність до навчання впродовж життя, безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

СК 6. Здатність здійснювати та організовувати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти на засадах компетентнісного підходу.

СК 7. Здатність поцінювати й пропагувати високу культуру професійної комунікації, вільно послуговуватися нормами наукового мовлення, розвивати й удосконалювати чуття мови в собі та інших учасників наукового, освітнього дискурсів, усвідомлювати їх цінність, ефективність і важливість, стежити за новітніми публікаціями та нормативними виданнями в початковій і вищій освіті.

СК 9. Здатність розробляти програми науково-педагогічних досліджень згідно з методологічними підходами; визначати науково-педагогічну проблему, формулювати гіпотезу, мету й завдання наукового пошуку, визначати структуру наукової роботи та рубрикацію її змістового наповнення.

СК 10. Здатність організовувати освітній процес на першому рівні (початкова освіта) повної загальної середньої освіти та ЗВО на засадах компетентнісно орієнтованого підходу.

СК 11. Здатність здійснювати кількісну та якісну обробку результатів науково-педагогічного дослідження.

СК 13. Здатність застосовувати знання основ психолого-педагогічної діяльності, традиційні та інноваційні форми, методи навчання й викладання, педагогічні технології в освітній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Розв'язувати комплексні проблеми професійної діяльності, науки та/або інновацій у сфері початкової освіти й на межі спеціальностей, створювати передові концептуальні та методологічні знання, реалізовувати інновації відповідно до вимог Концепції НУШ та компетентнісного підходу.

ПР 2. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми початкової освіти державною й іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПР 3. Формулювати й перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, узагальнювати результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень у сфері початкової освіти.

ПРН 4. Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері початкової освіти та у викладацькій практиці з дотриманням норм професійної та академічної етики.

ПРН 5. Аналізувати стан і прогнозувати розвиток початкової освіти в Україні та поза її межами, пропонувати ефективні рішення щодо вирішення проблем початкової освіти, оцінювати результати впровадження інновацій.

ПРН 6. Застосовувати сучасні інструменти й технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/ або складної структури, технології роботи з відкритими даними, базами даних та інформаційними системами.

ПРН 7. Застосовувати сучасні методи й інструменти наукових досліджень та інноваційної діяльності для отримання нових знань та/або розв'язання комплексних проблем у сфері початкової освіти й у дотичних міждисциплінарних напрямках, для саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

ПРН 9. Розробляти й досліджувати концептуальні моделі освітніх процесів і систем, їх наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, організовувати освітній процес у закладах фахової передвищої та вищої освіти.

ПРН 11. Спілкуватися академічною українською та іноземною мовами усно й письмово, продукувати наукові тексти різних жанрів, вільно взаємодіяти в науковому і професійному середовищах, науково комунікувати з фахової тематики з фахівцями різних сфер професійної діяльності.

ПРН 12. Організовувати теоретичне та експериментальне дослідження в галузі початкової освіти, визначати завдання дослідницького пошуку та ефективно планувати час для отримання необхідних результатів; проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати власну дослідницько-пошукову діяльність і формулювати власні авторські висновки, пропозиції та рекомендації.

ПРН 16. Здійснювати пошук і впроваджувати прогресивні ідеї, практики в професійній і науковій діяльності; дотримуватися принципів академічної доброчесності; проявляти авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності.

ПРН 17. Дбати про власну комунікативну культуру, усвідомлювати необхідність її збагачення та постійного вдосконалення, прагнути до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, побудови кар'єри, командної взаємодії.

Бази практики

Місцями проходження практики можуть слугувати:

- заклади фахової передвищої освіти;
- заклади першого рівня загальної середньої освіти (для проведення констатувальних досліджень за темою дисертації).

Зміст практики

Науково-педагогічна практика передбачає такі види діяльності, які представлені трьома змістовими модулями:

Модуль 1	
Навчально-методична робота в закладах фахової передвищої освіти (2 тижні)	
1.1. Навчальна робота	
1.	Проведення різних видів навчальних занять в закладах фахової передвищої освіти з дисципліни відповідно до напрямку дисертаційного дослідження аспіранта, з яких: для денної форми – 2 лекційні; 2 практичні; для заочної форми – 1 лекційне; 1 практичне; проведення консультацій для студентів з дисципліни за вибором аспіранта. Дотримання взаємозв'язку науково-дослідницького та навчального складників під час використання дидактичного матеріалу, послуговування власними науковими дослідженнями як засобом удосконалення організації та реалізації освітнього простору.
1.2. Методична робота	
2.	Розроблення проєкту силабусу з дисципліни за вибором відповідно до тематики дисертаційного дослідження аспіранта.
3.	Розроблення методичного супроводу для проведення навчальних занять з дисципліни за вибором аспіранта відповідно до напрямку дослідження (лекційні заняття – 2; практичні заняття – 2; презентації, схеми, ментальні карти, роздаткові матеріали тощо).
4.	Розроблення комплексу тестових завдань для підсумкового оцінювання якості засвоєного навчального матеріалу з дисципліни за

	вибором аспіранта відповідно до напрямку дослідження.
5.	Підготовка доповіді на методичному об'єднанні / семінарі з обраної тематики дослідження. Участь у засіданнях кафедри, методичних семінарах тощо.
Модуль 2 Дослідницька робота в закладах першого рівня загальної середньої освіти (2 тижні)	
6.	<i>Підготовчий етап:</i> підготовка до проведення констатувального етапу дослідження; визначення репрезентативності експериментальної вибірки; визначення логіки організації і провадження експериментального дослідження.
7.	<i>Експериментальний етап:</i> організація і проведення експериментальних зрізів; обробка отриманих експериментальних результатів із застосуванням статистичних методів чи якісних характеристик досліджуваного феномену.
8.	<i>Підсумковий етап:</i> самоаналіз виконаної роботи (визначення аспірантом, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь, яких - через особистісні якості (способи взаємодії, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо).
Модуль 3 Науково-дослідницький складник (1 тиждень)	
9.	Оприлюднення результатів експериментального дослідження (підготовка публікаційних матеріалів, участь у конференціях, семінарах тощо). Самоаналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики. Викладення основних результатів експериментального дослідження на засіданні кафедри.
10.	Підготовка звітної документації про проходження науково-педагогічної практики. Захист результатів практики.

Терміни проходження практики та її зміст зазначаються в індивідуальному навчальному плані аспіранта та затверджуються науковим керівником.

Організаційні основи практики

Перший етап науково-педагогічної практики охоплює такі завдання:

1. Оформлення договорів про проходження практики.
2. Участь в настановній конференції з організації науково-педагогічної практики. Співбесіда з науковим керівником щодо уточнення завдань і змісту практики.
3. Ознайомлення з порядком реалізації основних положень, вимог і документів, що регламентують діяльність закладу, який є базою практики; відділення; викладацького складу. Ознайомлення з порядком організації планування, ведення та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти.
4. Ознайомлення з основами організації навчально-методичної роботи в закладі фахової освіти.
5. Аналіз навчальних планів спеціальності, що відповідає напряму дослідження аспіранта, з метою вибору дисциплін, з яких планується проведення навчальних занять, а також робочих програм цих дисциплін. Складання сітки проведення занять.
6. Відвідування занять та їх аналіз з метою вивчення педагогічного досвіду провідних викладачів відділення закладу фахової передвищої освіти тощо.
7. Відвідування занять інших аспірантів-практикантів, в тому числі за допомогою засобів дистанційних технологій. Обговорення відвіданих занять, виявлення переваг та недоліків.
8. Підготовка планів-конспектів навчальних занять із використанням інноваційних педагогічних технологій та їх методичного забезпечення, а також власних напрацювань у контексті дисертаційного дослідження.
9. Підготовка та коригування експериментальних матеріалів для проведення дослідження в початковій школі.

Другий етап науково-педагогічної практики передбачає:

1. Ознайомлення із організацією освітнього процесу в закладі першого рівня загальної середньої освіти (нормативні засади, учнівський колектив, освітнє середовище тощо).
2. Проведення констатувального етапу дослідження в закладі першого рівня загальної середньої освіти.
3. Оброблення отриманих експериментальних результатів дослідження.

Третій етап науково-педагогічної практики передбачає:

1. Оприлюднення результатів експериментального дослідження (підготовка публікаційних матеріалів (тез, статті відповідно до теми

дослідження), оприлюднення результатів на науковій конференції, семінарі, вебінарі (виступ із доповіддю)).

2. Самоаналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики.

3. Викладення основних результатів експериментального дослідження на засіданні кафедри. Презентація ключових ідей щодо подальшої реалізації дослідження.

4. Підготовлення звітної документації про проходження науково-педагогічної практики.

5. Захист результатів практики у встановленому порядку.

Керівництво практикою

Загальне керівництво практикою покладається на завідувача випускової кафедри.

Безпосереднє керівництво практикою аспіранта, науково-методичне консультування та поточний контроль за виконанням програми практики здійснюється його науковим керівником, який:

- забезпечує планування, чітку організацію та облік результатів практики;
- затверджує загальний план-графік практики, його місце в системі індивідуального планування аспіранта;
- надає методичну допомогу в плануванні та організації навчальної взаємодії;
- контролює роботу аспіранта під час проходження практики, вживає заходи щодо ліквідації недоліків в її організації;
- готує відгук про роботу аспіранта під час проходження практики.

У разі проходження науково-педагогічної практики аспірантом в іншому закладі вищої освіти України чи за її межами, керівником практики від бази практики призначається досвідчений науково-педагогічний (педагогічний) працівник, який:

- спільно з науковим керівником аспіранта надає методичну допомогу в підготовці й проведенні занять, організації роботи зі студентським колективом тощо;
- затверджує плани-конспекти занять (до початку проведення), бере участь у обговоренні й оцінює рівень проведення занять;
- на засіданнях кафедри доповідає про результати проходження практики;
- готує відгук про проходження практики аспірантом.

Після закінчення практики науковому керівникові аспіранта подається звітна документація та відгук про роботу аспіранта за підписом керівника практики від бази практики.

Підсумки практики

Вимоги до звітної документації

За підсумками проходження практики аспірант у триденний термін після її завершення подає:

науковому керівнику (керівнику практики):

- 1) проєкт індивідуального графіку проходження практики за всіма передбаченими розділами;
- 2) проєкт робочої програми дисципліни за вибором відповідно до тематики дисертації;
- 3) проєкт силабусу з дисципліни за вибором аспіранта відповідно до тематики дисертації;
- 4) плани-конспекти 4 (2 – для заочної форми) занять з дисципліни за вибором аспіранта з елементами навчально-методичних напрацювань згідно теми дисертаційного дослідження та розробленим методичним супроводом, з яких:
  - 2 – лекційні (1 – для заочної форми) (додаток А);
  - 2 – практичні або лабораторні (1 – для заочної форми) (додаток Б);
- 5) комплект тестових завдань для підсумкового оцінювання якості засвоєного матеріалу з дисципліни за вибором аспіранта;
- 6) заповнену таблицю, за умови дистанційної форми навчання в закладі проходження практики:

п/п	Навчальна дисципліна (інший вид роботи)	Дистанційна технологія, якою послуговувався	Лінки, коди Classroom тощо

- 7) програму експерименту та його матеріали (Додаток И);
- 8) доповідь для участі у науково-практичній конференції;
- 9) матеріали статті з проблеми дисертації.

завідувачу аспірантури та докторантури:

- загальний звіт про проходження практики (результати проходження практики за всіма передбаченими модулями, сітка занять (дати проведення, академічна група, тема, види занять) з елементами

самоаналізу проведеної роботи, підписаний завідувачем кафедри (відділення) за місцем проходження практики аспірантом та гарантом ОНП) (Додаток Г);

- відгук наукового керівника про проходження практики аспірантом;
- витяг з протоколу засідання циклової комісії чи педради про затвердження звіту.

Підбиття підсумків проходження практики аспірантами здійснюється на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів, що передбачає захист результатів практики у вигляді презентації та доповіді аспіранта.

До захисту допускаються здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, які у повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених Програмою.

Аспіранти, які не виконали індивідуальний план проходження практики, до її захисту не допускаються.

Аспіранти, які не виконали програму практики з поважних причин, що має бути підтверджено документально, направляються на практику повторно у вільний від навчання час.

Аспіранти, які не пройшли науково-педагогічну практику або не виконали програму практики без поважних причин, які отримали негативну характеристику, незадовільну оцінку при захисті звіту, повинні ліквідувати заборгованість по проходженню практики в терміни, встановлені кафедрою, за якою вони закріплені.

3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

З огляду на важливість встановлення рівня практичної підготовленості здобувачів вищої освіти третього рівня до професійної діяльності, формою підсумкового контролю з ОК 10 «Педагогічна практика у ЗВО» та ОК 11 «Науково-педагогічна практика» є диференційований залік, що передбачає, крім виставлення оцінки «зараховано»/«незараховано», оцінювання результатів практики за 100-бальною шкалою на основі другого типу оцінювання, який містить такі складники: стартовий – оцінювання результатів виконання завдань практики; підсумковий – оцінювання науковим керівником наданої звітної документації та захисту результатів практики.

Практика оцінюється відповідно до наступного розподілу балів за видами робіт, що підлягають контролю:

«Педагогічна практика у ЗВО»

Вид роботи	Кількість балів (макс.)
Змістовий модуль 1 «Навчальна робота»	40 балів
Змістовий модуль 2 «Методична робота»	20 балів
Змістовий модуль 3 «Науково-дослідна робота»	20 балів
Змістовий модуль 4 «Організаційна робота»	10 балів
Звітна документація та захист практики	10 балів
Всього	100 балів

Науково-педагогічна практика

Вид роботи	Кількість балів (макс.)
Змістовий модуль 1. Навчально-методична робота в закладах фахової передвищої освіти	30 балів
Змістовий модуль 2. Дослідницька робота в закладах першого рівня загальної середньої освіти	30 балів
Змістовий модуль 3. Науково-дослідницький складник	30 балів
Звітна документація та захист практики	10 балів
Всього	100 балів

Критерії оцінювання результатів практики:

- креативність, активність, ініціативність аспіранта у процесі виконання завдань практики;
- якість, коректність, теоретична ґрунтовність та практична доцільність розроблених методичних матеріалів;
- ґрунтовність репрезентації власного наукового доробку;
- змістовність виступу на конференції;
- дотримання аспірантами етичних правил, правил внутрішнього розпорядку Університету;
- повнота, логічність і досконалість звіту про проходження практики.

Підсумкову оцінку практики виставляє науковий керівник аспіранта на основі представлених звітних матеріалів та виступу аспіранта під час звітної конференції.

Шкала оцінювання

За школою ECTS	За 100 бальною шкалою ECTS	Значення оцінки за рівнями сформованості ЗК, ФК, ПРН
A	90-100	Високий рівень володіння ЗК, СК, ПРН
B	82-89	Достатній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
C	74-81	Середньо-достатній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
D	64-73	Середній рівень володіння ЗК, СК, ПРН
E	60-63	Рівень оволодіння ЗК, СК, ПРН нижче середнього
FX	35-59	Низький рівень сформованості ЗК, СК, ПРН
F	1-34	Дуже низький рівень сформованості ЗК, СК, ПРН

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аносов І. П., Елькін М. В., Головкова М. М., Коробченко А. А. Основи науково-педагогічних досліджень : навч. посіб. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2015. 218 с.
2. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
3. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи : метод посіб. для студ. ВНЗ. Київ, 2003.
4. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям : навч. посіб. Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
5. Гура О. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ, 2005.
6. Клименюк О. В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 398 с.
7. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Слово, 2009. 240 с.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
9. Курлянд З. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 339 с.
10. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Наукові дослідження в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій : навч. посіб. Глухів, 2018. 270 с.
11. Лівінський О. М., Курок О. І., Гридякін В. М., Зінченко В. П. Методологія і методи наукових досліджень : навч. посіб. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 196 с.
12. Лозова В. І. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. Харків : ОВС, 2010. 480 с.
13. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. Київ, 2010. 219 с.
14. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ, 1990. 239 с.
15. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. Київ : Педагогічна думка. 2009. 256 с.
16. Фіцула М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академія, 2006.
17. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ, 2012.

Електронні джерела

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/2558/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81_%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%94%2008-04%20%281%29.pdf
2. Галевич О., Штогрин І. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження. Львів, 2008. 20 с. Методологія наукової роботи. URL: https://ftfsite.ru/wp-content/files/Library_Standart.pdf
3. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%208302%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf>
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-105.html>
5. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_1_2_red1.pdf
6. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf
7. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с. URL: <https://subject.com.ua/pdf/254.pdf>
8. Педагогічний експеримент : навч.-метод. посіб. / укладач О. Е. Жосан. Кіровоград : Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с. URL: <https://library.kr.ua/wp-content/elib/zhosan/pedekspnmp.pdf>

9. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII VIII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

10. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

11. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19>

12. Розширений глосарій термінів та понять. Ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>

13. Руденко В. М. Математична статистика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 304 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudenko_Volodymyr/Matematychna_statystyka.pdf

14. Фіцула М. М. Педагогіка ПВШ : навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 530 с. URL: http://odnorobivka.edu.kh.ua/Files/downloads/Fitsula_M_M_-_Pedagogika_Alma-mater_-_2002.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Схема план-конспекту лекційного заняття

1. Мета:

Зазначити, виходячи зі змісту робочої програми навчальної дисципліни, конкретний результат, якого планується досягти.

Освітня мета передбачає формування в студентів:

- наукових (методологічних) знань про ...; розуміння понять (теорій тощо); осмислення закономірностей (теорій, підходів тощо);
- умінь дискусії (діалогу) з проблем ... ; ціннісних уявлень про ... ;
- особистісного ставлення до ... ;
- особистісних поглядів стосовно ... ;
- критичного ставлення до проблем ...

Освітня мета може містити декілька завдань як освітнього, так і виховного та розвивального напрямів.

2. Методи, прийоми, засоби:

Зазначити, які методи, прийоми, засоби навчання застосовуються під час лекції для досягнення визначених завдань.

Методи, прийоми передачі та обміну словесною інформацією:

- розповідь;
- бесіда (репродуктивна, пошукова, проблемна, аутентична – обговорення особистісних поглядів, життєвих міркувань студентів тощо);
- мозкова атака (брейнстормінг);
- дискусія;
- діалог;
- кейс-метод (розповідь про подію, що сталась у житті людини).

Методи, прийоми переконання:

- апеляція до висловлювань відомих людей;
- наведення доказів;
- висловлювання аргументів «за» і «проти»;
- апеляція до позитивних і негативних емоцій студентів;
- діагностичне запитання.

Методи, прийоми розвитку мисленнєвих дій:

- аналіз;
- синтез;
- порівняння;

- розрізнення;
- аналогія;
- узагальнення;
- екстраполяція;
- міркування (просте, складне, вільне, доказове);
- дедукція;
- індукція.

3. Наочність: презентації, таблиці, схеми, графіки, макети, приладдя тощо. **Технічні засоби навчання:** проєктор, ноутбук тощо.

4. Основні питання лекції: (не більше чотирьох на одну лекцію).

5. Рекомендована література:

Основна (конкретно зазначити: автор, назва, рік видання, сторінки).

Додаткова

6. Основні питання, що розглядаються під час лекції: ????

Перебіг лекції:

Розкрити зміст інформації, що висвітлюється під час лекції, описати дії викладача, застосування методів навчання та виховного впливу на студентів, зазначити питання для обговорення, дискусії, діалогу.

1. Вступна частина (до 10 хв)

- привітання викладача зі студентами;
- налагодження зв'язку із пройденим навчальним матеріалом і новою інформацією, визначення її місця й ролі у системі навчальної дисципліни, прогноз подальшого її розгляду;
- повідомлення теми лекції, створення в студентів позитивної установки на її вивчення;
- визначення основних питань лекції, повідомлення рекомендованої літератури;
- активізація уваги студентів, психологічна підготовка до розгляду основних питань лекції, виокремлення їх зв'язку з майбутньою професійною діяльністю (зазначити інформацію, методи, питання для обговорення).

2. Основна частина (70–75 хв)

- висвітлення кожного питання окремо;
- показ логічного переходу від одного питання до іншого;
- підсумовування після кожного етапу;
- опис шляху обґрунтування понять, термінів, теорій, концепцій тощо, виокремлення критеріальних ознак, складових, основних елементів;

- показ логіки пояснення, інтерпретації явищ;
- опис дій викладача з метою забезпечення розуміння, осмислення студентами змісту;
  - розкриття кожного методу, прийому формування мисленневих дій, що застосовуються під час лекції;
  - окреслення міжпредметних зв'язків, наведення практичних прикладів, простеження спрямованості навчальної інформації на професійну діяльність студентів;
  - виокремлення питань для бесіди, дискусії чи діалогу, отримання зворотного зв'язку;
  - опис дій викладача для розвитку інтересу до змісту лекції.

3. Завершальна частина (5–10 хв)

- формулювання логічних висновків про основні поняття, положення, що розглядаються;
- повідомлення про досягнення запланованої мети, завдань лекції, оцінювання взаємодії зі студентами;
- визначення змісту підготовки до семінарського заняття й обговорення зазначених питань, положень на занятті;
- коротке повідомлення питань, проблем, що будуть розглядатися на наступній лекції у взаємозв'язку з висвітленими, створення позитивних очікувань;
- подяка студентам за увагу.

Практичне заняття

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (тестах для виявлення рівня знань студентів), практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані студентом на окремих практичних заняттях, враховуються при виставлянні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Практичне заняття може проводитися у вигляді розрахункової роботи, ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквиуму, дискусії, контрольної роботи. Нижче наведено форму плану-конспекту практичного заняття, яку викладач може використовувати для його підготовки.

Схема план-конспекту практичного заняття

Тема заняття: _____

Дата проведення: _____

Цілі заняття: _____

Головна проблема заняття: _____

Обладнання (перелік наочних посібників, ТЗН, плакатів та ін.):

План заняття (перелік основних пунктів і час, який відводиться на їх реалізацію):

Хід заняття (докладний конспект):

- етапи і види діяльності студентів із щохвилинною структурою;
- формулювання завдань студентам на кожному етапі заняття;
- результати виконання завдань, що передбачаються;
- посилання на матеріали за темою заняття (нумерація сторінок навчальних посібників тощо);
- рисунки, задачі (з розв'язанням), схеми, таблиці та ін.

Завдання студентам з рефлексії їх діяльності: ____

Форми контролю і оцінювання результатів заняття:

Домашнє завдання: _____

Список використаної літератури: _____

Форма аналізу проведеного заняття, підсумки його обговорення з колегами і викладачами.

Тренінгове заняття

Ведучий-початківець повинен мати чітке уявлення про структуру тренінгового заняття (тренінгу в цілому), яке у нього повинно сформуватися на основі різних підходів, то корисним буде подати різні підходи (схеми) щодо побудови тренінгового заняття (тренінгу).

На початку занять ведучий формулює мету, завдання тренінгу і допомагає учасникам визначити власні цілі. Вони можуть бути:

- усвідомленими і вербалізованими (тобто вираженими у словах - в усній чи писемній формі);
- усвідомленими, але невербалізованими (не висловленими ні у письмовій формі, ні в усній);
- неусвідомленими і невербалізованими (на цьому фоні, як правило, народжується опір);
- неусвідомленими, але вербалізованими (обмовки).

Цілі бувають довгостроковими або стратегічними, середньостроковими або тактичними і короткостроковими - у процесі тренінгу.

Проведення тренінгу відбувається за чітко визначеною структурою. Типова структура, мета та завдання тренінгу разом слугують основою для складання плану його проведення. Такий план може мати різні форми (таблиця, перелік послідовних дій, схема та ін.), але принциповим є те, і це добре варто засвоїти майбутньому ведучому, що план тренінгу потрібно скласти обов'язково. План допоможе тренеру дотримуватися основних питань, які мають бути опрацьовані в ході роботи групи, інакше неможливо досягти поставленої мети тренінгу.

У тренінговій практиці склалася структура заняття, яка в різних авторів має свої незначні відмінності. Подамо різні трактування структури (схеми, етапів, частин, фаз) тренінгового заняття, яке складається з таких частин:

- ритуал привітання дозволяє об'єднувати учасників групи, створювати атмосферу групової довіри і прийняття;
- розминка налаштовує учасників на продуктивну групову діяльність, дозволяє встановити контакт, активізувати членів групи, підняти настрій, зняти емоційне напруження. Розминка проводиться не лише на початку заняття, але і між окремими вправами у випадку, коли виникає необхідність якось змінити емоційний стан учасників. Вправи розминок вибираються з урахуванням актуального стану групи і завдань майбутньої діяльності;

- основним змістом заняття є сукупність вправ і прийомів, спрямованих на розвиток пізнавальних процесів, формування соціальних навичок, встановлення взаємин між учасниками групи;
- рефлексія припускає обмін думками і почуттями про проведене заняття;
- ритуал прощання сприяє завершенню заняття і зміцненню почуття єдності в групі.

Схема тренінгового заняття

Частина тренінгу	Завдання
<i>Вступна</i>	Оцінювання рівня засвоєння матеріалу попереднього тренінгу (отримання зворотного зв'язку).
	Актуалізація теми поточного тренінгу і виявлення очікувань
	Створення доброзичливої і продуктивної атмосфери (цей етап називають загальним терміном «знайомство»)
	Підтримання демократичної дисципліни у формі прийняття, уточнення або повторення правил групи
<i>Основна</i>	Тематичні завдання в поєднанні з вправами на зняття м'язового і психологічного напруження
<i>Завершальна</i>	Підбиття підсумків
	Отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу
	Релаксація і процедура завершення тренінгу

Організація групової роботи здійснюється поетапно, етапи взаємопов'язані. Р. Смід групову роботу поділив на три етапи:

Етапи групової роботи

Етап	Зміст
<i>Попередня підготовка</i>	оцінка потреб, можливостей клієнта
	підготовка проекту групової роботи
	реклама групи
	вибір методів оцінювання роботи групи
	процедура відбору учасників групи
	підготовка матеріалів
<i>Проведення групових занять</i>	проведення занять
<i>Завершення роботи</i>	проведення підсумкового анкетування
	підсумкове оцінювання результатів
	підбиття підсумків зустрічі групи

Тренінгу притаманні певні **атрибути**. До них належать:

- тренінгова група;
- тренінгове коло;
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо);
- ведучий;
- правила групи;
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

Структура тренінгового заняття найбільш інформативно розкрита в поданих нижче фазах, яких слід дотримуватися в роботі.

1. Фаза знайомства

Мета фази: знайомство учасників один з одним, з ведучими, а також з метою тренінгу, правилами роботи групи.

Основні елементи першої фази

1	Схвалення вправи	Група пропонує і після схвалення використовує на всіх заняттях.
2	<i>Знайомство</i>	Зазвичай тренінг розпочинається зі знайомства. Ведучий буде роботу так, щоб група сама (з мінімальною участю тренера) приходила до того чи іншого рішення.
3	<i>Введення групових норм</i>	Норми поведінки вводити не обов'язково. Про те в поведінковому тренінгу вони вводяться майже завжди.
4	<i>Повідомлення про самопочуття</i>	Варто розповісти про своє самопочуття, якщо тренер відчуває, що більшість учасників групи напружена. Є сенс починати з найщирішої людини в групі: вона задає норму щирості, в руслі якої й тривають подальші повідомлення.
5	<i>Повідомлення про очікування</i>	Це не обов'язкова процедура. У деяких ситуаціях можна попросити, щоб усі встали, заплющили очі й кожен уявив собі, що він хоче досягти цього дня.

6	<i>Збирання проблем</i>	Досить важливою процедурою є збирання проблем кожного з учасників групи. Залежно від складу групи і вибору моменту, коли було запропоновано подумати над своїми проблемами, а також форми цієї пропозиції проблеми можуть істотно розрізнятися за видами: виробничі, особисті тощо.
---	-------------------------	---

2. Фаза розігрівання

Мета фази: встановлення сприятливого психологічного клімату в групі, розігрівання.

Ця фаза за часом коротка, не дуже насичена вправами і технікою. Зазвичай рекомендується використати рухові вправи, тілесні контакти, вправи на використання дистанції та безпосередню взаємодію – динамічні вправи, під час яких ведучий стежить за виконанням групових норм, а учасники групи навчаються мови тренінгу.

3. Фаза лабілізації

Мета фази: формування активного робочого настрою, діагностика психологічної атмосфери в групі. «Лабілізація – це переживання особистістю неефективності звичних форм поведінки».

Основні етапи фази лабілізації

Етап	Характеристика
Початковий етап	Стосунки регулюються суто емоційними і суб'єктивними враженнями один про одного. Група поляризується на тих, кому надають перевагу, і тих, кому не надають переваги. Тут працюють усі механізми формування першого враження про людину (значення мають зовнішній вигляд, ступінь привабливості тощо).
Другий етап	Тренер, створюючи ситуацію спілкування, вносить елемент регуляції в групу. Це дозволяє учасникам групи усвідомити своє становище в ній. Емоційна поляризація залишається в силі, але намічається дивергенція (злиття) позицій під впливом групових норм. Тренерські оцінки досить значущі, тому їх використання можливе в крайньому разі: наприклад, можна похвалити, щоб підвищити статус зовсім ізольованого учасника.
Третій етап	Формується нова групова поляризація і створюється певна ієрархія, яку очолюють найбільш успішні учасники. Йде перерозподіл статусів у групі. Таке зміщення ієрархії є хорошим діагностичним моментом. На цьому етапі також відбувається вибух критичності: учасники спостерігають за собою, шукають помилки один в одного, тобто група намагається знайти джерело роздратування, іноді ним виявляється тренер. Необхідно, щоб цей процес переріс у груповий катарсис і групову самокритику. Саме роздратування і агресія стають об'єднувальним і стимулювальним механізмом.

Четвертий етап	У членів групи з'являється здатність спокійно вислуховувати критичні зауваження на свою адресу, ґрунтовно уточнювати критику. Зростає розуміння себе й інших людей, відбувається корекція самооцінки. Ця ознака є показником успішності фази і тренінгу в цілому.
----------------	---

4. Фаза навчання

Мета фази: оволодіння навичками, що допоможуть об'єднати групу, розвинути вміння взаємодіяти в команді, знаходити спільне між учасниками.

5. Завершальна фаза

Мета фази: Підбиття підсумків, зняття напруження. Тут кожен має можливість говорити про те, як він оцінює себе й інших у процесі роботи групи. Тренер проводить аналіз загальних позитивних досягнень групи і просить зробити те саме кожного члена групи.

Велике значення мають процеси рефлексії. Особлива увага приділяється індивідуальним особливостям поведінки і реакціям кожного учасника групи.

Ефективність тренінгу для кожного члена групи полягає в його готовності приймати як позитивну, так і негативну інформацію про себе.

Фаза характеризується високим об'єднанням групи, виявленням бажання інтеграції з кожним учасником групи.

Крім того, обов'язковим атрибутом завершення тренінгового заняття є ритуал його завершення. Ритуал група пропонує, колективно обговорює і потім приймає рішення ним завершувати кожне тренінгове заняття. Ритуал – своєрідна крапка в тривалому груповому процесі.

Титульний аркуш плану-конспекту заняття

Міністерство освіти і науки України

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра ДовженкаНавчально-науковий інститут психології і педагогіки
Кафедра педагогіки і психології початкової освіти**ПЛАН-КОНСПЕКТ**

лекції з дисципліни _____

на тему: « _____ »,

проведеної в групі _____

(дата, місяць) 20__ року

Склав (склала)
аспірант (ка) _____ групи
(прізвище, ініціали)

Керівник практики :

Схема розгорнутого аналізу лекції

Кафедра _____
 Лектор _____
 Навчальна дисципліна _____
 Тема лекції _____

Критерії оцінювання	Зміст критерію
Змістовність лекції	1. Науковий рівень, відповідність новітнім досягненням науки і практики
	2. Наявність узагальнень, переконливість
	3. Відображення дискусійних питань, постановка наукових проблем
	4. Відповідність лекції змісту програми і навчальному плану
	5. Виховна роль
Професійна спрямованість	1. Формування професійного світогляду студентів на лекції
	2. Розширення соціальної сутності проблемних питань
	3. Зв'язок лекційного матеріалу з професійними інтересами підготовки спеціалістів
Методичний рівень	1. Застосування методів і прийомів активізації пізнавальної діяльності студентів
	2. Використання елементів зворотного зв'язку
	3. Наявність міжпредметних і міжтематичних зв'язків при викладанні лекційного матеріалу
Структура лекції	1. Формулювання мети
	2. Наявність плану
	3. Наявність літературних джерел
	4. Чітка композиційна побудова (вступ, основна частина, закінчення)
	5. Логічна послідовність і взаємозв'язок окремих частин лекції
	6. Відокремлення кожного питання плану при послідовному викладенні лекції
	7. Виділення головних ідей і моментів
Стиль лекції	1. Ясність, чіткість і доступність викладення думок
	2. Темп викладення матеріалу
	3. Наочність інформації (плакати, таблиці)
	4. Оптимальне використання дошки
	5. Застосування технічних засобів навчання
	6. Наявність мовного контакту з аудиторією
Майстерність лектора	1. Рівень вільного володіння лекційним матеріалом
	2. Емоційність, культура мовлення
	3. Зовнішній вигляд
	4. Поважне і тактовне ставлення до студентів
	5. Уміння зняти напруження і втому аудиторії

Схема розгорнутого аналізу практичного (семінарського) заняття

Кафедра _____ Викладач _____

Навчальна дисципліна _____

Тема заняття _____

Критерії оцінювання	Зміст критерію
<i>Змістовність практичного заняття</i>	1. Відповідність теми практичного заняття змісту програми і навчальному плану
	2. Відповідність змісту практичного заняття сучасним проблемам теорії і практики в певній галузі
	3. Рівень досягнення мети практичного заняття
	4. Рівень повноти розкриття тематичних питань
<i>Структура практичного заняття</i>	1. Визначення теми практичного заняття
	2. Визначення мети діяльності
	3. Надання методичних вказівок для самостійного виконання практичного завдання
	4. Надання переліку рекомендованої літератури для поглибленого вивчення окремих питань
	5. Організація процесу навчання студентів
	6. Організація зворотного зв'язку на етапах закріплення певного навчального досвіду
	7. Організація об'єктивного контролю навчальної діяльності студентів у кінці практичного заняття
<i>Методичний рівень</i>	1. Застосування методів і прийомів активізації пізнавальної діяльності студентів
	2. Роз'яснення складних місць навчального матеріалу
	3. Надання наочної інформації і засобів оргтехніки
	4. Наявність елементів управління ходом проведення практичного заняття
	5. Використання елементів зворотного зв'язку на всіх етапах засвоєння навчальної інформації
	6. Наявність методичних вказівок до самостійного виконання практичного завдання
	7. Наявність тестів для самоконтролю знань
<i>Професійна спрямованість</i>	1. Формування професійного світогляду студентів на занятті
	2. Розширення соціальної сутності проблемних питань
	3. Зв'язок практичного матеріалу з професійними інтересами підготовки спеціалістів народного господарства
<i>Майстерність викладача</i>	1. Рівень вільного володіння практичним матеріалом
	2. Уміння заохотити студентів до більш якісної навчальної діяльності
	3. Уміння організувати дискусію та обговорення навчального
	4. Культура мовлення
	5. Поважне і тактовне ставлення до студента
	6. Уміння зняти напруження і втому аудиторії

Схема звіту з практики

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Звіт

про проходження практики «Педагогічна практика у ЗВО»

аспіранта спеціальності _____

ОНП _____

_____ прізвище, ім'я, по батькові _____,

який проходив практику

_____

з _____ по _____

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Гарант ОНП

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Змістовий модуль 1. Навчальна робота

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу

Сітка проведених занять

Дата і час проведення	Група	Тема заняття	Вид занять

Змістовий модуль 2. Методична робота

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу

Змістовий модуль 3. Науково-дослідна робота

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу

Змістовий модуль 4. Організаційна робота

Зазначити обсяг виконання з елементами самоаналізу

Зразки опитувальників

ОПИТУВАЛЬНИК (зразок)

*на визначення рівня сформованості
уміння співпрацювати з людьми у молодших школярів*

Дорогий друже!

Ми проводимо опитування серед молодших школярів щодо рівня сформованості уміння співпрацювати з людьми. Опитування анонімне. Всі дані будуть використані в узагальненому викладі. Твої відповіді для нас важливі.

Щиро вдячні за допомогу!

Інструкція. Тобі потрібно відповісти на кілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей напроти питання постав, будь ласка, позначку в колонці «так», якщо твердження збігається з думкою про тебе, або «ні», якщо не збігається.

№	Питання	Так	Ні
1.	Чи багато в тебе друзів?		
2.	Чи довго тебе бентежить почуття кривди, якої тобі завдали?		
3.	Чи прагнеш ти до нових знайомств із різними людьми?		
4.	Чи правда, що тобі приємніше читати книгу, ніж займатися будь-яким іншим заняттям, наприклад спілкуватися з людьми?		
5.	Чи легко ти встановлюєш контакт з людьми, значно старшими за віком?		
6.	Чи важко тобі спілкуватися у новому колективі?		
7.	Чи легко ти встановлюєш контакти з незнайомими людьми?		
8.	Чи легко ти освоюєшся в новому колективі?		
9.	Чи подобається тобі знайомитися з новими людьми?		
10.	Чи дратують тебе оточуючі, чи часто прагнеш побути на самоті?		
11.	Чи подобається тобі постійно бути серед людей?		
12.	Чи відчуваєш ти себе незручно, якщо доводиться виявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?		
13.	Чи любиш ти брати участь у колективних іграх?		
14.	Чи справді відчуваєшся незручно серед незнайомих людей?		
15.	Чи вважаєш ти, що не завдаси особливого клопоту, якщо створиш конфліктну атмосферу в малознайомій для тебе компанії?		
16.	Чи прагнеш обмежити коло знайомих невеликою кількістю людей?		
17.	Почуваєш ти себе невимушено, коли потрапляєш у незнайому компанію?		
18.	Чи правда, що ти відчуваєшся досить впевнено і спокійно, коли		

	доводиться говорити що-небудь невеликій групі людей?		
19.	Чи багато у тебе друзів?		
20.	Чи ти бентежишся, коли до тебе звертаються малознайомі люди?		

Дякуємо за співпрацю!!!

ОПИТУВАЛЬНИК (зразок)

на визначення рівня сформованості творчості у молодших школярів

Дорогий друже!

Ми проводимо опитування серед молодших школярів щодо рівня сформованості творчості. Опитування анонімне. Всі дані будуть використані в узагальненому викладі. Твої відповіді для нас важливі.

Щиро вдячні за допомогу!

Інструкція. Тобі потрібно відповісти на кілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей напроти питання простав, будь ласка, позначку в колонці «так», якщо твердження збігається з думкою про тебе, або «ні», якщо не збігається.

№	Питання	Так	Ні
1.	Як правило, я легко пристосовуюся до людей, ідей і умов.		
2.	Мені подобається розв'язувати типові, стандартні задачі.		
3.	Я з більшим бажанням створюю і конструюю нове, аніж поліпшую чи удосконалюю старе.		
4.	У більшості випадків я дію самостійно, без допомоги та підказок друзів чи старших.		
5.	Я поміркований, коли маю справу з колективом.		
6.	Намагаюся ніколи не змінювати взаємостосунки з товаришами .		
7.	Я часто утримуюся від висування ідей, пропозицій, хоч маю їх.		
8.	Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні рішення задач.		
9.	Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.		
10.	Для мене характерне прагнення реалізувати одночасно кілька ідей, вирішувати разом кілька проблем.		
11.	Нерідко я вступаю в суперечку з ровесниками або старшими.		
12.	Як правило, я легко згоджуюся і підкоряюся колективній думці.		
13.	У мене часто виникають оригінальні ідеї.		
14.	Мені подобається виконувати роботу за розробленим планом, схемою, інструкцією.		
15.	Я завжди охоче поширюю, пропагую нові ідеї.		
16.	Я буду виконувати роботу по-новому, хоча знаю, що мене можуть не зрозуміти товариші, старші.		
17.	Зазвичай, я працюю згідно інструкцій і рекомендацій, що дають учителі, батьки.		
18.	Мені нерідко доводилося виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями, авторитетами.		
19.	Мені подобається виконувати завдання дослідницького характеру.		
20.	Я завжди відстоюю свою точку зору.		

Дякуємо за співпрацю!!

Ключ та інтерпретація. Номери запитань анкети записуються у вигляді двох стовпчиків. За кожну відповідь «так» на запитання 3,5,8,9,10,11,13,15,16,19 і відповідь «ні» на запитання 1,2,4,6,7,12,14,17,18,20 виставляють 2 бали. Результати додаються. Ступінь сформованості креативності визначається так: *високий* - 40-32 бали; *достатній* - 32-26 бали; *середній* - 26-12 бали; *початковий* - 12-0 бали.

ДІАГНОСТИЧНА АНКЕТА (зразок)

на виявлення стану загальної обізнаності вчителів початкових класів щодо формування наскрізних умінь молодших школярів

Шановні вчителі!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні формування наскрізних умінь молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Анкета анонімна. Відповіді будуть використані в узагальненому викладі.

Щиро вдячні за співпрацю!

1. Стаж роботи у ЗЗСО _____
2. Що таке «наскрізні уміння»?
  - а) набуті гнучкі уміння (soft skills)
  - б) вроджені навички
  - в) не знаю
  - г) Ваша відповідь: _____
3. Назвіть відомі Вам наскрізні уміння. _____
4. Де формуються наскрізні уміння?
  - а) під час виховної діяльності
  - б) в позанавчальній роботі
  - в) у процесі опанування навчальними предметами
  - г) у перебігу соціального життя
5. Яке місце наскрізних умінь у підготовці учнів початкових класів до життя?
  - а) найважливіші у навчально-виховному процесі
  - б) однаково важливі, як і загальнонавчальні уміння і навички
  - в) не важливі, краще їх замінити іншими навчальними уміннями і навичками
6. Чи формуєте Ви наскрізні уміння на уроках? Як саме? _____
7. Які підходи, технології, вправи застосовуєте з метою формування наскрізних умінь молодших школярів? _____
8. Чому саме ці технології, стратегії, завдання Ви використовуєте?

---

9. Які труднощі формування наскрізних умінь у молодших школярів Ви можете відмітити?

---

10. Чи необхідна Вам допомога методичного характеру щодо формування наскрізних умінь молодших школярів? Якщо так, то яка саме?

Дякуємо за співпрацю!!!

Електронне видання

Наскрізна програма практичної підготовки
здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
освітньо-наукової програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта

Підп. до розповсюдження 31.01.2024

Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 6,86. Зам. № 3454

Видавництво Глухівського національного педагогічного

університету імені Олександра Довженка

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24

тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року